

10. februar 2016

Venstres programkomité

INNSPILL TIL VENSTRES PARTIPROGRAMARBEID

Naturvernforbundets spiller herved inn sine forslag til Venstres programarbeid. I tillegg til en innledende tekst om ulike saksområder kommer vi med konkrete forslag til punkter som vi håper Venstre vil ta med i sitt program. Vi viser også til våre innspill gitt på møtet med programkomiteen 8. januar. Vi bidrar gjerne med utfyllende informasjon, dersom det er ønskelig.

Hovedgrep

I stortingsperioden 2017–2021 skal Norge ha stanset tapet av planter og dyr, og vi skal komme med en ny og forsterket klimapolitikk. Partienes valgprogram for denne perioden må ta tak i disse utfordringene.

Mye av dagens miljøutfordringer skyldes et altfor høyt energiforbruk i deler av verden. For å kutte utslipp, gi plass for økt velstand hos verdens fattige og sikre våre livsviktige naturverdier må en hovedsak for framtida være å finne løsninger som både fjerner utslipp og som reduserer energiforbruket. Teknologi som gjør begge deler, må prioriteres i stedet for teknologi som f.eks. reduserer utslipp, men øker energiforbruket.

For å redde natur og kutte klimagassutslipp forventer vi at arbeidet med grønn skatteomlegging gjennomføres, noe vi også omtaler stedvis i den temavise gjennomgangen i resten av innspillet.

Naturvern

Verdien av intakt natur

Hvert år utryddes om lag 1000 plante- og dyrearter. Utryddelsen går langt raskere enn hva som er naturlig. Artene blir borte for all tid – og konsekvensene er formidable. Det reduserer naturens evne til å opprettholde livsviktige funksjoner og tjenester for oss mennesker.

Fysiske inngrep bidrar til å fragmentere artenes leveområder og er et dominerende element når naturmangfold tapes. Inngrepene kan dreie seg om bygging av bilveier av alle kategorier, åpning for mer motorferdsel i utmark, nye anlegg for energiproduksjon med tilhørende kraftledninger og etablering av store hyttebyer samt skogbruk, for å nevne noen av de mest aktuelle inngrepene i norsk natur. Mangel på kunnskap og svekket kommunal kompetanse om hvor viktige naturverdier og truet natur er, bidrar til at vi ytterligere svekker naturmangfoldet i Norge.

Grønn skattekommissjon foreslår at det innføres en egen naturavgift. Naturvernforbundet mener dette kan være en god ide.

Venstre vil:

- Innføre en naturavgift som skal bidra til å begrense inngrep i naturen

Skogvern og skogbruk

Skogvern er viktig både for bevaring av naturarven, og det er et svært vesentlig klimabidrag. Omtrent halvparten av de 2355 truede artene på Norsk rødliste for arter (2015) lever i skog, 84 prosent av disse er tilknyttet gammelskog, og en firedel av våre

rødlista naturtyper er skogtyper, og boreal skog er et av verdens største karbonlager. Bare i Norge lagrer skogen over 7 mrd. tonn CO₂.

Forskerne mener 10 prosent vern av produktiv skog er nødvendig, men vi har i dag bare vernet knappe 3 prosent. Framtidig vern må være faglig tilfredsstillende og representativ, i tråd med konklusjonene i skogforskernes mangelanalyse.

Naturvernforbund mener det må legges nye, ambisiøse rammer for å innføre et miljømessig godt skogbruk i Norge. Skogbruk en hovedtrussel mot de truede artene i skog. 19 skogtyper er på rødlista over truede naturtyper (2012). Dagens industriskogbruk er negativt i klimasammenheng, og det medfører fragmentering og tap av levesteder for mange arter, samt reduserte natur- og friluftslivopplevelser.

Skogbruket er i dag den eneste næringen i Norge som kan gjennomføre store inngrep uten at samfunnet varsles om dette på forhånd. Alle andre som skal foreta inngrep må søke og gjennomføre konsekvensutredninger som blir gjenstand for offentlig debatt. Slike krav bør også gjelde for skogbruket.

Venstre vil:

- Sikre vern av de biologisk viktigste 10 prosent av skogområdene innen 2020
- Sikre hensynet til biologisk mangfold og friluftsliv ved all skogsdrift, noe som også betyr at kun økologisk tilhørende treslag kan brukes ved treplanting
- Fjerne miljøfiendtlige tilskudd, f.eks. til drift i bratt terreng, ødeleggelse av INON-områder og skogsbilveibygging

Kunnskap og naturforvaltning

Vi har for dårlig kunnskap om hvilke arter og naturtyper som finnes i våre økosystemer. Økosystemene spiller en avgjørende rolle bl.a. i å motvirke klimaendringer og effektene av dem. Uten en kunnskapsbasert forvaltning kan vi ikke klare å ivareta det livsviktige naturmangfoldet i økosystemene. Økt utbyggingspress forsterker behovet for at den kunnskapen kommer på plass så raskt som mulig, noe som kan gi mer effektiv og konfliktfri arealplanlegging og et mer miljøforsvarlig beslutningsgrunnlag. Bare 25 prosent av verdifulle naturtyper i Norge er kartlagt. Kartleggingsarbeidet må forseres betydelig, noe som også fordrer betydelige investeringer i biologisk registrering.

Kommunene har allerede mye ansvar innenfor arealforvaltning, men det er varierende kvalitet på miljøkompetansen. For å kunne møte utfordringene knyttet til presset på nedbyggingen av naturarealer, må alle kommuner ha tilgang på og aktivt benytte faglig solid miljøkompetanse.

Venstre vil:

- Heve kunnskapsnivået om norsk natur– mer av våre naturskatter skal kartlegges
- Sikre nok økonomiske ressurser til faglig sterk miljøkompetanse i alle kommuner
Premiere kommuner som driver en god arealpolitikk og som ivaretar verdifull natur
- Legge nasjonale og internasjonale miljømål og forpliktelser til grunn for alle vedtak som kommunene skal fatte. I tillegg sørge for at det finnes klage- og innsigelsesinstitutt som kan sikre at disse målene og forpliktelsene ivaretas i alle vedtak som har betydning for naturen

Rovdyr

Alle de fire store rovdyra våre, ulv, jerv, bjørn og gaupe, står på rødlista over truede arter. Ulven er kritisk truet, jerv og bjørn er sterkt truet. Gaupa har fått forverret status fra sårbar i 2010 til sterkt truet i 2015. De tre første er også fredet.

Bestanden av jerv ligger ved siste offisielle registrering over målet Stortinget har vedtatt, mens gaupe og ulv ligger noe under vedtatte bestandsmål. For bjørn ligger bestanden svært langt under (www.rovdata.no), og antall bjørn i Norge har gått betydelig tilbake de siste fem årene.

Det betyr at vi skal ha mer rovdyr i Norge enn det vi har i dag. På tross av dette drives det lisensjakt/kvotejakt på alle de fire artene, med til dels svært høye kvoter. I tillegg kommer hiuttak av jerv, vårsnøjakt på bjørn samt skadefellinger og nødvergefellinger i hele beitesesongen. Det er i tillegg mørketall knyttet til krypskyting, særlig av ulv, men også for de andre artene.

Venstre vil:

- Stanse all lisensjakt på bjørn inntil bestandsmålene er nådd
- Redusere antall skadefellingsløyver til et absolutt minimum. Kun skadefelling der det er påvist meget store og akutte skader på husdyr eller tamrein aksepteres
- Øke innsatsen for å bekjempe ulovlig jakt på rovdyrene
- Utvide ulvesona og øke bestandsmålet 15–20 familiegrupper, der minimum 15 familiegrupper må være i revirer som i sin helhet ligger på norsk side
- Avskaffe hiuttak av tisper og nyfødte jervevalper samt vårsnøjakt på bjørn som metode

Fremmede arter

Norsk svarteliste (2012) gir en god oversikt over fremmede arter som ikke finnes opprinnelig i vår natur, men som er flyttet hit av mennesker. 217 arter utgjør en svært høy eller høy risiko, og må bekjempes. På global basis er fremmede arter vurdert som en av de største truslene mot stedegen natur og mot økosystemene. Dette er arter som sprer seg og gjør stor skade på økosystemer og arter, men som har vært solgt over disk og lov å sette ut i naturen. Det er mye bedre for samfunnet å forby risikoarter enn å bruke milliarder på å fjerne dem etter at de har spredd seg ut i naturen.

Inntak og utslipp av ballastvann fra skip i internasjonal trafikk er i dag den aktiviteten som medfører størst risiko for utilsiktet introduksjon og spredning av fremmede organismer i det marine miljøet. Dagens ballastvannforskrift som ble gjort gjeldende fra 1. januar 2010 er utilstrekkelig for å beskytte norske kystområder fordi det fortsatt i mange tilfeller er tillatt å slippe ut urensset ballastvann nær kysten. Områdene i de delene av landet som har flest skipsanløp, mottar i dag store mengder urensset ballastvann, og med et mål om at mer frakt skal flyttes fra landtransport over til skip, så vil dette problemet kunne øke.

Venstre vil:

- Innføre forbud mot skifte av ballastvann i sårbare områder og krav om rensing
- Forby salg av flere svartelistede arter, og bedre merkingen av dem som fortsatt selges

Oppdrett/villaks

Oppdrettsnæringen er ikke bærekraftig og miljøbelastningen er uakseptabel. Rømming og produksjon av lakselus har i lang tid vært et svært stort problem og en trussel mot sårbare bestander av sjøørret og villaks. Økende resistens mot lakselusmidler og tidobling fra 2012–2014 i bruken av kjemikalier for å behandle mot lakselus viser at næringen ikke kan tillates en ytterligere vekst på det nåværende tidspunkt. I mange områder er belastningen på villfisk fra lus og rømming så stor at kapasiteten i oppdrettsnæringen må reduseres kraftig til næringen har fått problemene under kontroll.

Norge har en tredel av verdens gjenværende bestander av nordatlantisk villaks, og gjennom den nordatlantiske laksevernkonvensjonen (NASCO) er villaks en nasjonal ansvarsart. Villaksen trues gjennom mange typer påvirkning og inngrep, bl.a. oppdrett,

arealinngrep og forurensing. De nasjonale laksevasdragene og laksefjordene skal sikre minst mulig negativ påvirkning på laksen, som et vesentlig bidrag til bevaring. Derfor er det viktig at de nasjonale laksefjordene og laksevasdragene blir forvalta i overensstemmelse med Stortingets intensjoner om å bevare villaksen. I flere nasjonale laksefjorder er det planlagt store inngrep som utgjør en alvorlig trussel mot villaksen, uten at deres status som nasjonal laksefjord blir tatt hensyn til.

Venstre vil:

- Ikke tillate vekst i oppdrettsnæringen før miljøutfordringene er løst
- Redusere oppdrettsvolumet i hardt belasta områder
- Innføre krav om at all oppdrettsfisk merkes slik at rømt fisk kan identifiseres og spores tilbake til anlegget.
- Innføre regler på konsesjonsnivå for oppdrettsnæringen, der rømming, svinn og fôr er styrende prestasjonsindikatorer for den enkelte oppdretter
- Sikre en rask overgang til lukket teknologi i oppdrettsnæringen

Nasjonalparker og andre verneområder

Siden St.meld. nr. 62 (1991–1992) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge* er det ikke laget en nasjonal kartlegging av behovet for nytt vern. En evaluering av alle verneområdene i Fastlands-Norge (NINA Rapport 535 – 2010) fastslår at de viktigste områdene for biologisk mangfold i for liten grad er sikret gjennom vern. Rapporten fastslår at det er stort behov for supplering av dagens verneområder som kan sikre viktige forekomster av naturtyper og arter.

Norge har forpliktet seg til å verne 10 prosent av våre havområder innen 2020, men godt under 1 prosent av havet har et slags vern i dag. Norge er langt unna de internasjonale målene om at 10 prosent av kyst- og havområder skal være vernet innen 2020. Nasjonal marin verneplan skal beskytte et representativt utvalg av områdene og sikre mangfoldet av arter og naturtyper, men arbeidet går alt for sakte. Samtidig er det viktig med et godt forvaltningsregime i eksisterende marine verneområder.

Venstre vil:

- Opprette nye marine verneområder, for å nå målet om 10 prosent marint vern innen 2020
- Ikke åpne for inngrep i verneområder som går på bekostning av verneverdiene, og inngrep som forutsetter at eksisterende vern oppheves
- Etablere nye nasjonalparker i Østmarka, Preikestolen og Lofoten, og etablere nasjonalparker flere andre steder for å ivareta større naturområder.
- Verne flere vassdrag

Motorferdsel

Liberalisering av motorferdselregelverket går på bekostning av planter og dyr som trenger stillhet om vinteren. I tillegg har det uheldige konsekvenser for friluftslivet.

Venstre vil:

- Endre reglene for motorferdsel i utmark slik at hensyn til plante- og dyreliv samt friluftslivet settes først

Gruver

Mineraler er ikke-fornybare ressurser som bør utnyttes best mulig. Samtidig kan utvinningen føre til store naturinngrep. Om mineralnæringa skal ha en framtid i Norge, må vi stille strenge miljøkrav som sikrer at utvinningen ikke går på bekostning av viktige naturverdier og naturbaserte næringer. I dag står flere av våre mest verdifulle fjorder i

fare på grunn av deponering av masse fra gruvedrift, som i stedet kunne vært brukt til alternative formål eller lagt tilbake i gruvegangene.

Venstre vil:

- Innføre totalforbud mot nye sjødeponi av gruveavgang og avslutte eksisterende deponier
- Stille krav om maksimal ressursutnyttelse og reduksjon av avfallsmengden fra gruver. Mest mulig av massen må tas i bruk, samtidig som resterende masse så langt det er mulig må tilbakeføres i gruvegangene
- Stille krav om underjordsdrift der det er mulig
- Stille krav om økonomisk garanti for opprydding, rehabilitering, revegetering av naturområder ved tillatelser til mineralutvinning og andre større inngrep
- Innføre et avgiftssystem som bidrar til å redusere det store avfallsproblemet i bergindustrien og reduserer de store arealinngrepa. Avgiftene må bli utforma slik at de både fremmer driftsformer som gir lite avfall til ytre deponi og alternativ bruk av overskuddsmassene. Dette vil kunne gi både mindre areal- og naturinngrep, mindre klimagassutslepp og god utnytting av gruvemassene

Klima og miljø

Klimamål og helhetlig klimapolitikk

Paris-avtalen forplikter Norge til å levere oppjusterte klimamål hvert femte år. Vi blir bl.a. bedt om å «kommunisere eller oppdatere» vårt klimamål for 2030 innen 2020. Norge bør i løpet av neste stortingsperiode oppjustere klimamålet for 2030 for å bidra til å holde den globale oppvarmingen godt under 2 grader og helst ned mot 1,5 grader, i tråd med Paris-avtalen. For å klare dette må Norge bli fossilfritt så raskt som mulig og senest innen 2040.

Paris-avtalen har som mål å gjøre verden klimanøytral innen midten av andre halvdel av dette århundret. Klimanøytralitet kan definert feil innebære store problemer. Det blir viktig å sikre en klimanøytralitet som ivaretar hensyn til matproduksjon, biologisk mangfold og gir varige utslippskutt. Norge må arbeide for at tiltak for økt opptak i skog- og landsektoren begrenses til skogvern, stans i avskogingen, restaurering av økosystemer og forsiktig planting av skog. Og klimanøytralitet må ikke brukes som en sovepute i arbeidet med full utfasing av fossil energi.

Klimamålet må være førende for all øvrig sektorpolitikk og blir ekstra viktig i beslutninger som har langsiktig karakter og kan resultere i at samfunnet låses til høye klimagassutslipp og høyt energiforbruk framover, f.eks. innen arealbruk og transportinfrastruktur. Vi har store forventning til grønn skatteomlegging, som innebærer at det må bli dyrere å forurense og billigere å opptre miljøriktig og ta vare på naturen. Samtidig er det viktig at Norges innsats internasjonalt styrkes, og da må den norske satsingen på bevaring av regnskog videreføres og styrkes.

Det norske oljefondet er i dag verdens største pensjonsfond. Enigheten om å trekke oljefondet ut av kullselvskap er svært viktig og dette arbeidet må videreføres gjennom uttrekk fra også annen fossil energiproduksjon. I stedet må oljefondet bli et av våre verktøy for å stimulere til det grønne skiftet gjennom investeringer i framtidens miljøløsninger.

Venstre vil:

- Sørge for at Norge blir fossilfritt innen 2040
- Sikre at målet klimanøytralitet ikke blir en sovepute i arbeidet mot kutt i utslipp fra fossil energi
- Sikre at målet om å begrense den globale temperaturøkningen til 1,5 grader blir førende for all norsk politikk

- Vri skattleggingen over til en grønn skattlegging hvor det blir dyrere å forurense og billigere å leve miljøvennlig
- Bruke oljefondet som verktøy i det grønne skiftet samt trekke fondet ut av fossil energi og bruke en del av midlene til å investere i miljøløsninger for framtida

Regnskog

Regnskogbevaring er et svært viktig klimatiltak for at vi skal klare å stanse de globale klimaendringene. Avskoging og degradering av skog står for 10–15 prosent av menneskeskapte klimagassutslipp. Skogen er både et stort karbonlager og hjemmet til millioner av mennesker og majoriteten av landjordas dyre- og plantearter.

Regnskogsområder der urfolk og skogfolk sikres kollektive rettigheter til land og ressurser blir generelt bedre beskyttet mot avskoging enn andre områder. Disse rettighetene må anerkjennes, for at skal vi lykkes med å bevare verdens regnskoger. Dette må reflekteres i det norske klima- og skoginitiativet.

Norge er under Paris-avtalen forpliktet til å trappe opp sine klimamål hvert femte år, noe som også gjelder også finansiering. Derfor bør det norske klima- og skoginitiativet trappes opp til 6 milliarder kroner årlig innen 2025. Regnskogbevaring skal være et tillegg til nasjonale utslippskutt og ikke brukes for å oppfylle våre utslippsforpliktelser gjennom et kvotemarked.

Venstre vil:

- Trappe opp finansieringen av det norske klima- og skoginitiativet til 6 milliarder årlig innen 2025 (underlagt samme kriterier som bistandsmidler)
- Arbeide for at urfolk- og skogfolks kollektive landrettigheter sikres i Norges innsats for å bevare verdens regnskoger
- Arbeide for at finansiering av regnskogbevaring ikke blir en del av kvotemarkedet og ikke brukes av industriland for å oppfylle sine utslippsforpliktelser

Samferdsel

70 prosent av klimaeffekten av nordmenns reiser skyldes reiser lengre enn 100 km. Det trengs derfor tiltak som rettes inn mot lengre bilturer og flyreiser. Det viktigste i transportsektoren blir å hindre en fortsatt vekst i trafikken, som skaper mange natur- og miljøutfordringer, både direkte fra transportmidler, men også som følge av utbygginger av infrastrukturen. Dagens politikk hvor det satses på både vei og jernbane gjør at jernbanen og miljøet taper.

Biodrivstoff kan bidra til utslippskutt, men vi ser at et bærekraftig potensial bare utgjør en mindre brøkdel av dagens drivstofforbruk. Dagens bærekraftskriterier for biodrivstoff fanger ikke opp utfordringene med såkalt «klimagjeld». Dette gjør at klimaeffekten ved bruk av saktevoksende skog – som gir store utslipp ved hogst, som det tar flere tiår å fange opp igjen gjennom tilvekst – ikke tas hensyn til. Det er også viktig at biomassen utnyttes der den gir størst utslippsreduksjoner. Å omdanne den til flytende drivstoff gjør at mye energi går til spille, slik at den potensielle utslippsreduksjonen reduseres.

I areal- og transportpolitikken er det viktig at staten stiller krav til kommunene ved statlige investeringer i jernbane og annen kollektivtransport. Kommunene har stor innflytelse på om samfunnet blir mindre biluavhengig eller ikke. Og den lokale areal- og transportpolitikken er avgjørende for om statlige investeringer i jernbane og annen kollektivtransport får et tilstrekkelig trafikkgrunnlag.

Venstre vil:

- Hindre at det bygges flere kapasitetsøkende og trafikkøkende motorveier og flyplasser

- Sørge for at satsingen på jernbane kommer i stedet for bygging av nye kapasitetsøkende motorveier. Veimidlene må prioriteres til vedlikehold og mindre utbedringer av dagens veinett samt til kollektiv- og sykkeltiltak
- Stille strengere krav til biodrivstoff, som også tar hensyn til klimautfordringene ved bruk av saktevoksende, norsk skog som råstoff og behovet for en høy energiutnyttelse
- Stille krav om at utarbeides forpliktende regionale planer for areal og transport, for å innfri lokale og nasjonal miljømål. Regionene med de mest ambisiøse planene prioriteres når statlige kollektiv- og jernbanemidler fordeles

Olje og gass

Klimautfordringen gjør at bruk av olje og gass må reduseres. I dag forårsaker norskprodusert olje og gass utslipp på om lag 500 millioner tonn CO₂ årlig, det vil si 1,5 prosent av verdens totale utslipp av CO₂. Samtidig viser tall fra FNs klimapanel at dersom vi skal klare å unngå de verste konsekvensene av klimaendringene må minst 75 prosent av verdens kjente reserver av kull, olje og gass bli liggende.

Norge må ta sin del av ansvaret og sørge for en omstilling bort fra fossile energikilder og over til et lavutslippssamfunn. For å få til denne omstillingen må det tas i bruk en rekke virkemidler. Det må ikke deles ut nye oljelisenser som vil føre til store framtidige klimagassutslipp. Samtidig må skattefradrag for petroleumsnæringen strammes inn og på sikt fjernes helt for å sikre at kun de aller mest samfunnsøkonomiske feltene bygges ut. Oljeutvinning kan heller ikke foregå i sårbare havområder der miljø- og/eller fiskerihensyn taler for at slik aktivitet er uforsvarlig. Havområder definert av miljøfaglige eksperter som særlig verdifulle områder (SVO) må derfor etableres som varige, petroleumsfrie områder.

Naturvernforbundet er kritisk til utvidet bruk av ordningen med tildeling av leteområder i forhåndsdefinerte områder (TFO-ordningen). Ordningen var ment å sikre påvisning og utvinning av petroleumsressurser som kan fases inn til allerede eksisterende installasjoner i såkalt modne områder. TFO har vært kritisert fra Klima- og forurensningsdirektoratet og Direktoratet for naturforvaltning for å redusere miljøvernmyndighetenes innflytelse ved tildelinger. TFO er nå utvidet til et av de høyest prioriterte av de verdifulle områdene i Barentshavet, et område som knapt kan kalles modent. Dette viser at TFO har vokst langt utover det som var intensjonen med ordningen. Naturvernforbundet ønsker derfor å avskaffe TFO-ordningen.

Venstre vil:

- Sikre de særlig verdifulle områder (SVO), inkludert Svalbard, Jan Mayen, iskantsonen og polarfronten, Lofoten, Vesterålen og Senja, Skagerrak, Møre-feltene og kystnære områder av Finnmark som varige, petroleumsfrie områder
- Ikke dele ut nye lisenser til petroleumsindustrien
- Fremme en nedtrappingsplan med mål om å fjerne friinntekten, leterefusjonsordningen og andre gunstige avskrivningsregler for petroleumsvirksomhet
- Legge fram en omstillingsplan for utfasing av petroleumsindustrien, som sikrer miljø, arbeidsplasser og økonomi for framtida
- Avvikle TFO-ordningen

Fornybar energi og energieffektivisering

Energieffektivisering må være øverste prioritet i energipolitikken. Dette vil kunne frigjøre store mengder energi som kan brukes til utfasing av fossilt og dermed øke fornybarandelen.

Byggsektorens energiforbruk kan f.eks. reduseres med 10 TWh i løpet av 10 år og halveres i løpet av 30 år. Det vil kunne frigjøre om lag 40 TWh. Samtidig er det store muligheter for besparelser innen industri, transport og energiproduksjon. Men dette krever mer målrettede tiltak enn dagens Enova-ordning.

Det er de siste årene avdekket betydelige mangler i utredningene knyttet til nye kraftutbygginger. NVE har gitt ut en rapport som viser at i 14 av 20 undersøkte småkraftsaker er det en grov underrapportering av naturverdiene i utbyggers utredninger. Miljødirektoratet har også sterkt kritisert behandlingen av vindkraftsaker for å være for mangelfull og ta for lite hensyn til miljø.

Venstre vil:

- Sette konkrete nasjonale mål for energieffektivisering og økt energiutnyttelse i alle sektorer, som brytes ned til årlige mål
- Innføre effektive støtteordninger som fremmer energisparing, energieffektivisering og raskere utfasing av fossil energi. Støtten til energisparing må være minst like høy som støtten til energiproduksjon
- Sikre at all samfunnsplanlegging sikrer lavere energiforbruk
- Ikke videreføre systemet med elsertifikater etter 2020
- Sikre at det gjennomføres skikkelige miljøutredninger i forbindelse med ulike kraftutbygginger
- Etablere en plan for nye kraftutbygginger slik at disse konsentreres til allerede utbygde områder og ikke i naturområder som i dag er fri for tekniske inngrep

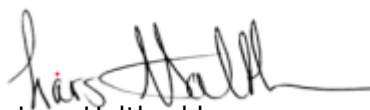
Miljøriktig forbrukspolitik

En stor del av miljø- og ressursbelastningen globalt skyldes et høyt forbruk av varer med kort levetid. Delingsøkonomien bør stimuleres, og det bør bli enklere å få ting reparert. Til dette fins det flere virkemidler,.

Venstre vil:

- Innføre nullsats for merverdiavgift på reparasjoner
- Utvide reklamasjonsretten for produkter
- Stille krav om at alle kommuner, som del av den lovpålagte husholdningsrenovasjonen, legge til rette for reparasjon og gjenvinning
- Innføre strengere krav til matprodusenter og -butikker, og forbedre forbrukerinformasjon, for å hindre matkasting og oppnå bedre ressursutnyttelse

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet

Lars Haltbrekken
leder